

SAKSAN JA SUOMEN VERBIEN MORFOLOGIAA, FRASEOLOGIAA, SEMANTIikkaa JA VALENSsinmuutoksia

LEENA KOLEHMAINEN

VÄITÖKSENALKAJAISESITELMÄ
HELSINGIN YLIOPISTOSSA
3. JOULUKUUTA 2005

»Saksa on sellainen hyvin looginen kieli» on arvio, joka on lausuttu minulle ja varmaan monelle muullekin tässä tilaisuudessa olevalle saksan kielen edustajalle useamman kerran, kun olemme keskustelleet maallikoiden kanssa. Suomesta taas todetaan usein, että se on hyvin vaikea kieli. Erään hiljattain ilmestyneen kirjan kannessa suomea kuvaillaan leikillisesti jopa maailman vaikeimmaksi kieleksi (Kotilainen ja Varteva 2002). Molemmat käsitykset implikoivat kielten välistä vertailua, joka perustuu joko väitteen esittäjän omaan kokemukseen tai muilta omaksuttuun stereotypiaan. Kielen oletettu korkea loogisuuden aste tai oppimisen erityinen vaikeus ovat toteamuksia, joita voi tehdä ainoastaan vertailemalla kieliä keskenään.

Kontrastiivinen lingvistiikka on kielitieteen haara, joka hyödyntää tietoisesti vertailun mahdollisuutta tutkimuksessa. Kielten vertailu on tutkimusmetodi. Miten vertaileva tutkimus laaditaan? Millaisia vaiheita vertailuprosessissa on?

Vertailtavina on useimmiten kaksi kieltä, joskus useampikin, ja jokin niissä esiintyvä ilmiö. Vertailun peruseriaatteiksi esitetään alan tutkimuskirjallisuudessa usein kolme vaihetta (vrt. esim. Järventausta 2005). Ensimmäiseksi tutkittava ilmiö kuvataan ja määritellään. Ydinajatus on, että tarkasteltavien kielten ilmiöt on kuvattava toisistaan riippumatta ennen varsinaista vertailua. Kuvaukselta edellytetään yhteisten periaatteiden eli saman teorianmallin ja saman terminologian käyttöä. Toiseksi tarkasteltavien ilmiöiden vertailuperusta määritellään. Vertailun menetelmä edellyttää aina kolmatta suuretta, invarianttia viitatuspistettä, johon tutkittavaa ilmiötä ver-

▷

tailussa peilataan ja jonka avulla erilaisuus tai samuus todetaan. Tutkimuskirjallisuudessa tätä yhteistä nimittäjää kutsutaan t. c:ksi (*tertium comparationis*). Tutkimusongelman mukaan voidaan määritellä erilaisia vertailuperusteita, kuten esimerkiksi semantiikka, semanttis-pragmaattiset piirteet tai funktionaaliset kriteerit. Lopuksi suoritetaan itse vertailu. Vertailu on prosessi, jossa todetaan vertailtavan ilmiön samuus tai erilaisuus tarkasteltavissa kielissä.

VERBIEN RAKENNEPIIRTEET VERTAILTAVINA

Väitöskirjani käsittelee saksan ja suomen kieltä ja niissä prefiksi- ja partikkeliverbien ilmiötä. Prefiksi- ja partikkeliverbien tarkastelu yhtä aikaa sekä saksassa että suomessa on hyvin herkullinen tehtävä. Siihen liittyy vanhojen tarkastelumallien hylkäämistä, aiempien uskomusten päivittämistä ja erityisesti epäselvien terminologisten vyyhtien purkamista kummassakin kielessä.

Prefiksi- ja partikkeliverbitutkimuksissa esiintyy hämmentävää terminologista vaihtelua ja termien epäjohdonmukaista käyttöä. Prefiksiverbeiksi kutsutaan saksan kielen kieliopissa hyvin monenlaisia ilmiöitä. Samoin partikkeliverbin termi voi kuvata keskenään varsin erilaisia kielen ilmauksia. Lisäksi tutkimuskirjallisuudessa on käytetty lukuisia muita käsitteitä. Suomen kuvauksissa prefiksiverbin termi ei ole vakiintunut. Sen sijaan tapana on käyttää epätäsmällistä yhdysverbin termiä, jolla viitataan keskenään hyvin erilaisiin ilmauksiin. Yhdysverbeiksi kutsutaan muun muassa sidonnaisten morfeemien ja verbien yhtymiä (esim. *epäonnistua*), yhdyssanoista johdettuja verbejä (esim. *jalkapalloilla*) ja takaperoisjohdoksia (esim. *henkivakuut-taa*). Partikkeliverbin käsite taas on varsin uusi suomen kielen esityksissä, eikä ilmiös-

tä ole saatavilla yksityiskohtaista tutkimustietoa.

Terminologisen vaihtelun lisäksi vertailun jännittävyttä lisää se, että saksan — ja muidenkin germaanisten kielten — produktiivisten prefiksi- ja partikkeliverbijärjestelmien on vanhastaan oletettu olevan piirre, joka erottaa suomea näistä kielistä. Lisäksi suomen on oletettu poikkeavan prefiksi- ja partikkeliverbien suhteen merkittävästi myös sukukielistään virosta ja unkarista. Esimerkiksi Hasselblatt (1990: 46) toteaa viron partikkeliverbejä koskevassa väitöskirjatutkimuksessaan, että viron partikkeliverbit ovat poikkeus suomalais-ugrilaisissa kielissä. Poikkeavia ne olisivat siksi, että partikkeliverbejä ei olisi muissa sukukielissä, kuten suomessa ja unkarissa. Lauri Hakulinen (2000 [1941/1946]: 435) puolestaan toteaa teoksessaan *Suomen kielen rakenne ja kehitys*, että »luonteeltaan prefiksejä vierovana, suffiksivaltaisena kielemme näkyy olleen tuiki vastahakoinen kääntymään tuollaisen kansainvälisen kuvakielisyyden edustamalle niin sanoaksemme helpon leksikaalisen rikastumisen tielle. Tämä seikka, jonka suhteen esim. lähisukukielemme viro melkoisessa määrin ja etäsukukielistä varsinkin unkari aivan olennaisesti ovat toisella kannalla, on sekin ollut omiaan antamaan suomen sanastorakenteelle sen omalaatuista, kaikista muista Euroopan kulttuurikielistä poikkeavaa leimaa.»

Käsitteiden ja määritelmien selkiyttäminen on prefiksi- ja partikkeliverbien tutkimusalalla tarpeen. Tutkimuksessani pyrin laatimaan mahdollisimman yksiselitteisiä määritelmiä ja samalla soveltamaan niitä sekä saksaan että suomeen. Samalla tarkastelen myös viron ja unkarin kompleksisia verbejä. Syy viro–unkari-tarkasteluretkeen on pääasiassa se, että tutkimukseni useassa eri vaiheessa aiheittani kommentoitiin toteamalla, että viro ja unkari ovat täysin

erilaisia kuin suomi. Tästä syystä katsoin, että minun on hyödyllistä tuntea myös viron ja unkarin kompleksiset verbit.

Yhteisten määritelmien soveltaminen antaa hyvin kiinnostavia tuloksia. Saksan, suomen, viron ja unkarin kompleksisten verbien välillä voidaan havaita joitakin eroja, mutta myös joitakin merkittäviä yhtäläisyyksiä. Yhteisen termistön käyttäminen ylipäättään osoittaa, että oletetut radikaalit

erot kielten välillä eivät ehkä ole niin jyrkkiä kuin esimerkiksi edellä mainitut lähteet antavat ymmärtää. Lisäksi paljastuu, että erot ovat osin toisenlaisia kuin mitä lähdekirjallisuus olettaa. Samoin tutkimuksestani käy selvästi ilmi, kuinka epäselvä terminologia ja puuttuva tutkimustausta ovat hankaloittaneet kieltenvälistä vertailtavuutta ja aiheuttaneet osin ennenaikaisia johtopäätöksiä ja kyseenalaistettavia arvioita.

	saksa	suomi	viro	unkari
Sananmuodostusta/morfologiaa:				
1) prefiksiverbit, joissa »aito» sidonnainen prefiksi etuliitteenä	+	–	–	–
2) verbit, joissa sidonnainen konfiksi etuliitteenä	–	+	+	?
3) prefiksiverbit, joissa adpositio/adverbi prefiksimmäisenä etuliitteenä	+	+	+	?
Fraseologiaa:				
4) partikkeliverbit	+	+	+	+

Taulukko 1. Saksan, suomen, viron ja unkarin kompleksisten verbien luokkia.

Kuviossa hahmottelen saksan, suomen, viron ja unkarin kompleksisten verbien luokkia. Kuvion ensimmäisessä ryhmässä mainitaan »aidot» sidonnaiset verbiprefiksit, joita näistä kielistä tutkimukseni mukaan esiintyy ainoastaan saksassa. Sellaisia ovat esimerkiksi saksan elementit *be-*, *ent-*, *er-*, *ver-* ja *zer-*, jotka eivät esiinny vapaina morfeemeina. Kuvion toinen ryhmä tuo ilmi sen, että saksassa ei esiinny sellaisia sidonnaisia morfeemeja verbien yhteydessä, joita saksankielisissä lähteissä kutsutaan konfikseiksi. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa niitä tai niiden muodostamia yhtymiä kuvaillaan muun muassa termien *combining forms* (OALD 1995) ja *neo-classical compounds* (Bauer 1989) avulla. Näitä esiintyy suomessa. Esi-

merkkejä ovat muun muassa *epä-* (*epäonnistua*), *etä-* (*etäopiskella*), *haja-* (*hajakeskittää*) ja *pika-* (*pikaevakuoida*). Virossa luokan edustajaksi voidaan katsoa ainakin *eba-* 'epä-'. Nämä elementit eivät analyysini mukaan täytä prototyyppisten prefiksien kriteereitä. Suomenkielisissä tutkimuslähteissä niiden status on määritelty vaihtelevasti. Esimerkiksi Häkkinen ja Björkqvist (1991) kutsuvat niitä yhdyssanojen alkuosiksi, Karlsson (1983) jäänösmorfeemeiksi ja Rahtu (1984) prefiksien kaltaisiksi nominivartaloiksi. Tarkastelemani unkarin lähteet (Piñon 1992; Rounds 2001; Forgács 2001; Rot 1986; Keresztes 1974 ja 1995; Csepregi 1991; Perrot 1995; Ackerman ja LeSourd 1997) eivät ilmiötä mainitse.

▷

Kolmantena ryhmänä kuviossa mainitaan adpositiot ja adverbit, jotka germaanisten kielten tutkimuksessa on — varsinaisten sidonnaisten morfeemien lisäksi — tapana lukea verbiprefikseiksi. Englannissa esimerkiksi *with* (*withdraw*) ja saksassa prepositiot *durch*, *über*, *um* ja *unter* esiintyvät verbien morfologisina etuliitteinä. Jos nämä englannin ja saksan elementit hyväksytään prefikseiksi ja niiden yhdistelmät prefiksiverbeiksi, silloin myös suomessa ja virossa voidaan todeta olevan verbiprefiksien luokka. Sen edustajia olisivat suomessa esimerkiksi *alle-* (*alleviivata*), *jälleen-* (*jälleenrakentaa*), *myötä-* (*myötäelää*) ja *perään-* (*peräänkuuluttaa*). Unkarin lähteistä en löytänyt tämän ilmiön kuvausta.

Kuvion viimeisen ryhmän muodostavat partikkeliverbit, joissa verbi on yhdistetty partikkeliksi nimetyn elementin kanssa ja jonka osat voivat esiintyä lauseessa diskontinuaatiivisesti ja itsenäisesti. Partikkeliverbien luokkaan liittyy eniten samuutta, ja partikkeliverbejä esiintyy kaikissa neljässä kielessä. Suomessa niiden edustajia ovat muun muassa *käydä läpi*, *ajaa alas*, *ottaa yhteen*, *vetää välistä*, *panna päälle*, *kytkää päältä* ja monet muut yhdistelmät, joita analysoin väitöskirjassani yksityiskohtaisesti.

Terminologisten epätäsmällisyyksien lisäksi aiemmassa kirjallisuudessa epäselväksi jää myös verbien oletettu muodostustapa. Kuviossa olen jakanut verbit kahteen ryhmään sen perusteella, edustavatko ne sananmuodostusta ja morfologiaa vai fraseologiaa. Tekemäni erottelu ei edusta saksankielisen taustakirjallisuuden valtaviiran näkemystä. Erityisesti partikkeliverbien luokka on saksan kielen tutkimuksessa hyvin ristiriitainen. Partikkeliverbejä on vanhastaan ollut tapana tarkastella morfologisena sananmuodostuksen alan ilmiönä. Tämä näkemys on kyseenalaistettu vasta viime vuosina ilmestyneissä tutkimuksissa,

jotka jäsentävät saksan partikkeliverbit syntaksin alaan kuuluvaksi ilmiöksi (Donalies 1999; Lüdeling 2001; Zeller 2001). Väitöskirjassani päädyn argumentoimaan tämän modernin partikkeliverbinäkemyksen puolesta. Partikkeliverbien ominaisuudet osoittavat, että morfologinen lähestymistapa ja sananmuodostusanalyysi eivät pysty selittämään partikkeliverbien käyttäytymistä lauseessa. Erityisesti niiden niin sanottu eriävyys on morfologiselle lähestymistavalle ongelmakohta. Tutkimukseni jatkaa muiden tutkijoiden työtä osoittamalla, kuinka partikkeliverbit voidaan integroida fraseologian eli polyleksikaalisten ilmausten piiriin. Partikkeliverbeissä partikkelielementin ja verbin liitto on kiteytynyt ja leksikaalistunut niin, että osat muodostavat yhdessä polyleksikaalisen ilmauksen. Osa partikkeliverbeistä on merkitykseltään idiomatisoitunut. Näitä partikkeliverbejä voidaan pitää idiomeina. Lisäksi on partikkeliverbejä, joiden merkitys on vaihtelevassa määrin läpinäkyvä ja jotka on muodostettu vaihtelevassa määrin produktiivisia malleja mukaillen. Saksankielisessä fraseologian alan tutkimuksessa tällaisia merkitykseltään läpinäkyviä ja samanlaisiin sarjoihin kuuluvia polyleksikaalisia sanaston yksikköjä kutsutaan mallimuodosteiksi tai fraseosabloneiksi. Samaa analyysia voidaan soveltaa muihin kieliin, esimerkiksi suomen, viron ja unkarin partikkeliverbeihin.

VERBISEMANTIikka VERTAILUN KOHTEENA

Rakenteellisten piirteiden lisäksi prefiksi- ja partikkeliverbit tarjoavat muitakin kiinnostavia vertailumahdollisuuksia saksan ja suomen välillä. Saksassa prefiksit ja partikkelit muuntavat verbin merkitystä. Tarkastelen väitöskirjassani tapaustutkimuksenomaisesti muutamia saksan kielen prefiksi- ja partikkeliverbiryhmiä. Vertailussa kysyn, kuinka saksan prefiksejä ja partik-

keleita vastaava merkitysmuutos saadaan aikaan suomen kielessä.

Vastaavuuksia voidaan tarkastella erilaisin metodein. Perinteisesti niitä on hahmoteltu käännösvastineiden ja käännöskorpusten avulla. Omassa tutkimuksessani lähestyn kysymystä toisin: tutkimukseni keskiössä ovat saksassa ja suomessa semanttisesti toisiaan vastaavat prosessit, jotka voivat olla rakenteellisesti erilaisia tai samantlaisia. Tämän tutkimuskysymyksen mukaisesti valitsin tutkimusaineistokseni toisistaan riippumattomia saksan ja suomen kielen korpuksia, jotka eivät ole toistensa käännöksiä.

Esittelen yhtä laatimaani analyysiä, jonka lähtökohtana olivat saksan *ver*-prefiksi-verbis. Niiden vertailu suomen kieleen paljasti suomen verbeistä mielenkiintoisia uusia mahdollisuuksia, joihin tietääkseni tähänastisissa muissa tutkimuksissa ei ole systemaattisesti kiinnitetty huomiota.

Saksan *ver*-prefiksin yksi funktio on lisätä verbiin tuhlaamisen tai kuluttamisen merkitys. Muodostusmallin on todettu olevan nykykielessä produktiivinen. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi *vertefonieren* 'tuhlata puhelimessa puhumalla', *verleben* 'tuhlata elämällä', *verjubeln* 'tuhlata hummaamalla', *vertrinken* 'tuhlata juomalla' ja *verdrucken* 'kuluttaa tulostamalla'. Kuten esimerkkien suomenkielisistä parafraseista käy ilmi, vastaava merkitys saadaan suomessa aikaan *tuhlata*- tai *kuluttaa*-verbien avulla. Tätä keinoa käytetään usein kaksikielisten sanakirjojen merkitysparafraaseissa. Mutta onko suomessa muita mahdollisuuksia? Analyysissä paljastui, että kuluttamisen tai tuhlaamisen merkitystä ei välttämättä tarvitse suomessa ilmoittaa verbileksemissä lainkaan. Sen sijaan on verbejä, joiden yhteydessä tuhlaamisen tai kuluttamisen merkitys käy ilmi objektireferentin valinnasta. Väitöskirjassani tarkastelen saksan *ver*-verbien rinnalla esimer-

kiksi seuraavanlaisia suomen kielen ilmauksia:

- (1) *Hän on ryypännyt koko omaisuutensa.* (NS, s. v. ryypätä)
- (2) *Paljon kartanoita ja suurtiloja on myynissä. Vanhoissakin suvuissa on omaisuutensa takavuosina hupuloinneita.* (Karjalainen 1994)
- (3) *Leena on tröötänny kaikki talouspaperit.* (Keskustelussa kuultu esimerkki, joulukuu 2001)
- (4) *Anouilhin tragedia on sijoitettu antiikin Thebaan, jossa Oidipuksen poika ja Antigonen veli Polyneikes ajaa autolla ja hurvittelee rahansa baareissa.* (Turun Sanomat 1999)
- (5) *Barcelonan kisojen avajaiset viime lauantaina olivat komea näytelmä. Tapahtumia oli ikuistamassa lukuisa joukko valokuvaajia, jotka eivät säästelleet filmiä. Avajaisissa räiskittiin järjestäjien laskujen mukaan 12 000 filmirullaa.* (Karjalainen 1992)

Näissä suomen esimerkeissä objektireferentin valinta on poikkeuksellinen. Objektissa ilmaistaan kohde, johon verbin ilmaiseva toiminta kohdistuu kuluttamisen tai tuhlaamisen muodossa. Tämä strategia on suomen kielessä käypä mahdollisuus: kyse ei ole yksittäisiin verbileksemeihin rajoituvasta idiosynkraattisesta ominaisuudesta. Väitöskirjassani osoitan esimerkkien avulla, kuinka tätä mahdollisuutta voidaan hyödyntää produktiivisesti useiden eri verbileksemmien yhteydessä.

VALENSSI VERTAILUN KOHTEENA

Kahden kielen verbien vertailu on kiinnostava tutkimushanke myös valenssin kannalta. Verbien valenssi ja säännönmukaiset valenssinmuutokset ovat ajankohtainen tutkimusaihe kielitieteessä. Eri kielissä on viime aikoina tarkasteltu esimerkiksi resultatiivikonstruktioita, lokatiivialternaatiota,

applikaatiivirakenteita ja tunneverbejä. Tutkijoita kiinnostavat näiden yhteydessä esiintyvät systemaattiset valenssinmuutokset ja -vaihtelut.

Myös saksan prefiksi- ja partikkeliverbien yhteydessä valenssinmuutokset ovat varsin tavallisia. Vaikka saksan prefiksi- ja partikkeliverbeistä on saatavilla lukuisia tutkimuksia, valenssinmuutosten kattava kuvaus kuitenkin puuttuu. Niiden ennustaminen on vaikeaa. Kuvausongelmien syy on osin prefiksien ja partikkelien polysemia ja polyfunktionaalisuus. Osin ongelmia aiheuttaa sekin seikka, että prefiksit ja partikkelit yhdistyvät erilaisten verbien kanssa, joiden valenssi vaihtelee. Myös muodostettujen prefiksi- ja partikkeliverbiryhmien valenssit vaihtelevat. Tutkimuskirjallisuudessa on hahmoteltu joitakin valenssinmuutosmalleja, jotka olisivat tyypillisiä toisaalta prefiksiverbeille, toisaalta partikkeliverbeille. Hahmotellut mallit eivät kuitenkaan jäännöksettömästi koske läheskään kaikkia tapauksia.

Tarkastelen tutkimuksessani tapaustutkimuksenomaisesti joitakin saksan ja suomen partikkeliverbiryhmiä. Vertailen samalla verbien valensseja ja verbien yhteydessä esiintyviä valenssinmuutoksia keskenään. Yksi tapaustutkimus koskee saksan *durch*-partikkelin avulla muodostettuja partikkeliverbejä ja suomen *läpi*-*lävitse*-partikkeliverbejä. Nämä ovat kuvauksen kannalta kiitollisia siksi, että ne kummassakin kielessä näyttävät toteuttavan säännönmukaista ja varsin samanlaista valenssimallia. Seuraavat esimerkit havainnollistavat näitä partikkeliverbiryhmiä:

- (6) *Der Abgeordnete will ein neues Gesetz durchfechten.* (LGDaF, s.v. *durchfechten*)
'Kansanedustaja haluaa taistella läpi uuden lain.'
- (7) *Jos ideoita on, ne on itse taisteltava läpi alusta loppuun.* (SKTP)

- (8) *Er ist ein Karrieremensch. Der boxt sich sicher noch bis ganz oben durch.* (LGDaF, s.v. *durchboxen*)
'Hän on uraihminen. Hän nyrkkeilee itsensä varmastikin huipulle asti läpi.'
- (9) *Siinä oppi nyrkkeilemään itsensä läpi.* (SKTP)
- (10) *Mit deinen Ideen kommst du bei unserem Chef nicht durch.* (LGDaF, s.v. *durchkommen*)
'Mitä meidän pomoon tulee, et pääse ideoinesi läpi.'
- (11) *Nyt näin ei enää ole ja viime vaaleissa maamme pitkäaikaisin oikeusministeri oli tullut kirokkaasti läpi omilla äänilläänkin.* (SKTP)

Kuten esimerkit osoittavat, *durch*- ja *läpi*-partikkeliverbit voivat olla transitiivisia (6 ja 7), refleksiivisiä (8 ja 9) tai intransitiivisia (10 ja 11). *Durch*- tai *läpi*-partikkelin lisäys ei siten aiheuta valenssiltaan yhdenmukaisen verbiluokan syntymistä, vaan partikkeliverbien valenssi vaihtelee. Samalla esimerkit havainnollistavat valenssinmuutoksia. Esimerkiksi *fechten*-verbi (6) ja sitä vastaava suomen *taistella* (7) ovat primaaristi intransitiivisia verbejä, joita näissä esimerkeissä *durch*- ja *läpi*-partikkelien yhteydessä on käytetty transitiivisesti.

Partikkeliverbien valenssien vertaileva tarkastelu on hyödyllistä ensiksikin siksi, että suomen partikkeliverbien valenssista ei ole tähän mennessä ollut saatavilla tutkimuksia. Tutkimukseni täydentää siis tältä osin suomen kielen kuvauksia. Toiseksi esimerkiksi *durch*- ja *läpi*-*lävitse*-verbit osoittavat, että kummassakin kielessä on tarjolla rakenteellisesti samanlaiset prosessit, jotka johtavat semanttisesti ja valenssinominaisuuksiltaan identtiseen tulokseen. Tällainen tieto voi olla hyödyksi esimerkiksi kielenopetuksen sovelluksissa. Kolmanneksi nämä partikkeliverbiryhmät — ja muut vastaavanlaiset — ovat kiinnostavia

siksi, että ne noudattavat resultatiivikonstruktioiden mallia. Tämä huomio on tärkeä siksi, että se auttaa meitä tekemään ennustuksia partikkeliverbien valenssista ja partikkeliverbien muodostukseen osallistuvien verbien valenssinmuutoksista.

LOPUKSI

Kielitieteen tutkimuskenttä on runsauden sarvi, ja tutkimusmenetelmien kirjo on valtava. Nykyaikana etenkin korpuslingvistiisten menetelmien kehittymisen myötä metodiset mahdollisuudet laajenevat yhä nopeammin. Kielten kontrastointi sen sijaan edustaa varsin perinteistä menetelmää eikä liene tällä hetkellä kovin muodikas tai trendikäs tutkimusmetodi. Väitöskirjani toivoakseni kuitenkin osoittaa, että kontrastiivisin menetelmin voi tarkastella ajankohtaisia tutkimuskysymyksiä ja tuoda keskusteluun uusia näkökulmia. Tutkimusaiheeni on ajankohtainen: prefiksi- ja partikkeliverbeistä on viime vuosina ilmestynyt kansainvälisillä foorumeilla lukuisia eri tutkimuksia. Samoin käsittelemäni verbisemantiikka, verbien valenssi ja valenssinmuutokset ovat aiheita, joihin tutkijat Suomessakin ovat viime vuosina tarttuneet.

Kontrastiivisen tutkimuksen hiipumista selitetään kirjallisuudessa usein tutkimushistoriallisilla seikoilla. Metodien synnyn aikaan 50- ja 60-luvuilla tutkimustulosten, erityisesti kielten välillä osoitettujen systemaattisten erojen, oletettiin suoraan selittävän vieraan kielen oppimisvaikeuksia. Kun näin ei käynytäkään, koko tieteenhaaran katsottiin joutuneen eräänlaiseen kriisiin.

Nykyään kontrastiivinen tutkimus on nähdäkseni erilaista. Tutkimustulosten suoraan sovellettavuuteen ei edes pyritä. Sen sijaan korostetaan, että kielten vertailussa piilee mahdollisuus, jota muilla menetelmillä ei ole: modernin kontrastiivisen

lingvistiikan yhtenä päätavoitteena pidetään sitä, että sen avulla on mahdollista täydentää yksittäisten kielten kuvauksia. Kielten vertailu ja yhden kielen ilmiöiden tarkastelu yhteisessä kehyksessä toisen kielen kanssa herkistää tutkijan havaitsemaan piirteitä, joihin yksittäisten kielten analyysissä ei välttämättä tulisi kiinnittäneeksi lainkaan huomiota. Lisäksi useat tutkijat korostavat kontrastiivisen lingvistiikan ja kielitypologian kytköksiä (ks. esim. Järventausta 2005; König 1996). Näitä kahta alaa yhdistää vertailun metodi. Erot koskevat vertailtavien kielten määrää ja tutkimuksen tavoitteita. Kontrastiivinen tutkimus on kahden kielen ilmiöiden mikroanalyysiä, typologia etsii useampien tutkittavien kielten avulla laajempia yleistyksiä. Kumpikin tieteenhaara voi hyötyä toistensa tuloksista. ■

LÄHTEET

- ACKERMAN, FARRELL – LESOURD, PHILIP 1997: Toward a lexical representation of phrasal predicates. – Alex Alsina, Joan Bresnan & Peter Sells (toim.), *Complex predicates* s. 67–106. CSLI Lecture notes 64. Stanford, California: CSLI Publications.
- BAUER, LAURIE 1989: *English word-formation*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- CSEPREGI, MÁRTA 1991: *Unkarin kielioppi*. Helsinki: Finn Lectura.
- DONALIES, ELKE 1999: Präfixverben, Halbpräfixverben, Partikelverben, Konstitutionsverben oder verbale Gefüge? – Ein Analyseproblem der deutschen Wortbildung. – *Studia Germanica Universitatis Vesprimiensis* 3 s. 127–143.
- FORGÁCS, TAMÁS 2001: *Ungarische Grammatik*. Wien: Edition Praesens.

▷

- HAKULINEN, LAURI 2000 [1941/1946]: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 5., muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HASSELBLATT, CORNELIUS 1990: *Das estnische Partikelverb als Lehnübersetzung aus dem Deutschen*. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 31. Wiesbaden: Harrassowitz.
- HÄKKINEN, KAISA – BJÖRKQVIST, PIA 1991: *Varhaisnykysuomen yhdyssanat*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen pientöitä 59. Turku: Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- JÄRVENTAUSTA, MARJA 2005: Sprachtypologie und Kontrastive Linguistik am Beispiel der Wortstellung und Null-Subjekte im Finnischen. – Dagmar Neuendorff, Henrik Nikula & Verena Möller (toim.), *Alles wird gut. Beiträge des Finnischen Germanistentreffens 2001 in Turku/Åbo, Finnland* s. 85–112. Finnische Beiträge zur Germanistik 15. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: WSOY.
- KERESZTES, LÁSZLÓ 1974: *Unkarin kieli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1995: *A practical Hungarian grammar*. Uudistettu painos. Hungarolingua. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- KOTILAINEN, LARI – VARTEVA, ANNUKKA (toim.) 2002: *Maaailman vaikein kieli*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 882. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KÖNIG, EKKEHARD 1996: Kontrastive Grammatik und Typologie. – Ewald Lang & Gisela Zifonun (toim.), *Deutsch – typologisch* s. 31–54. Institut für deutsche Sprache, Jahrbuch 1995. Berlin: Mouton de Gruyter.
- LGDaF = *Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache* 1999. PC-Bibliothek 2.02. Berlin: Langenscheidt.
- LÜDELING, ANKE 2001: *On particle verbs and similar constructions in German*. Dissertations in Linguistics. Stanford, California: CSLI Publications.
- NS = *Nykysuomen sanakirja*. Helsinki: WSOY 1951–1961.
- OALD = HORNBY, A. S. 1995: *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. Viides painos. Oxford: Oxford University Press.
- PERROT, JEAN 1995: Préverbes et suffixes casuels en hongrois. – André Rousseau (toim.): *Les préverbes dans les langues d'Europe. Introduction à l'étude de la préverbation* s. 107–125. Villeneuve d'Ascq: Septentrion.
- PIÑÓN, CHRISTOPHER J. 1992: The preverb problem in German and Hungarian. – Laura A. Buszard-Welcher, Lionel Wee & William Weigel (toim.), *Proceedings of the eighteenth annual meeting of the Berkeley Linguistics Society, February 14–17, 1992. General session and parasession on the place of morphology in a grammar* s. 395–408. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
- ROUNDS, CAROL 2001: *Hungarian: An essential grammar*. Routledge Essential Grammars. London: Routledge.
- RAHTU, TOINI 1984: Suomen nominaalikeset yhdysverbit. – *Virittäjä* 1984 s. 409–430.
- ROT, SÁNDOR 1986: *Outlines of present-day Hungarian*. Budapest: Tudományos Ismeretterjesztő Társulat.
- SKTP = Suomen kielen tekstipankki. Versio A, Suomen PAROLE-korpus. Työstäneet Helsingin yliopiston yle-

sen kielitieteen laitos ja Kotimaisten
kielten tutkimuskeskus. Saatavilla
osoitteesta www.csc.fi.

ZELLER, JOCHEN 2001: *Particle verbs and
local domains*. Linguistics Today 41.
Amsterdam: Benjamins.

LEENA KOLEHMAINEN *Präfix- und Partikelverben im deutsch-finnischen Kontrast*. Finnische
Beiträge zur Germanistik 16. Frankfurt am Main: Peter Lang. Elektroninen väitöskirja (2005)
on luettavissa osoitteessa <http://ethesis.helsinki.fi>.

Pohjoiskyläntie 95, 78480 Timola
Sähköposti: leena.kolehmainen@helsinki.fi